

- دانیال نبی
- در اسلام و یهود -

محمد منابی

دانیال نبی در اسلام و یهود

سرشناسه	: منابی، محمد، ۱۳۶۷
عنوان و نام پدیدآور	: دانیال نبی در اسلام و یهود/ محمد منابی
مشخصات نشر	: تهران: اندیشه احسان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۰ ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۲۶-۶۷-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: کتابنامه
موضوع	: دانیال، پیامبر، قرن ۶ ق.م.
رده بندی کنگره	: BS ۵۸۰/ د ۱۳۹۷ م ۸
رده بندی دیویی	: ۵/۲۲۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۰۹۴۱۲

دانیال نبی در اسلام و یهود

مؤلف: محمد منابی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸ شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان

طراح و گرافیک: پرویز بیانی چاپ: هوران

آماده‌سازی و تولید: انتشارات اندیشه احسان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزاً (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

دفتر نشر: تهران، خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، ط ۲، واحد ۵۰۷

تلفن: ۰۲۶۶۴۶۶۰۰۲ - تلگرام: ۰۹۱۹۱۵۵۱۸۰۲ - سایت: www.andishehehsan.com

فروشگاه: تهران، خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۰۷

تلفن: ۰۲۶۶۴۶۶۰۰۱ - [sociologybookstore](https://www.sociologybookstore.com) [andishe_ehsan](https://www.andishe_ehsan.com)

فهرست

پیشگفتار.....	۹
فصل اول - امپراتوری بابل، اسارت یهودیان و تقسیم‌بندی پیامبران در عهد عتیق.....	
مختصری بر امپراتوری بابل.....	۱۳
خلاصه‌ای از اسارت بابلی یهودیان.....	۱۸
دانیال نبی و تقسیم پیامبران در عهد عتیق.....	۲۲
فصل دوم - دانیال نبی از نگاه یهودیت.....	
شخصیت‌شناسی دانیال نبی.....	۲۷
دانیال نبی، قبل از اسارت بابلی.....	۲۸
دانیال نبی در اسارت بابلی.....	۲۸
دانیال نبی و تعبیر رؤیاها و پیشامدها.....	۳۶
کتاب دانیال نبی.....	۴۸
باب‌های کتاب دانیال نبی.....	۵۷
باب ۱. شخصیت دانیال نبی.....	۵۷
باب ۲. دانیال نبی در کتاب حزقیال نبی.....	۵۸

باب ۳. درون آتش ملتهب.....	۶۰
باب ۴. دیوانگی و بهبود نبوکد نصر.....	۶۱
باب ۵. ضیافت پلشصر.....	۶۳
باب ۶. دانیال نبی در چاه شیران.....	۶۴
باب ۷. چهار وحش (چهار جانور).....	۶۵
باب ۸. قوچ و بز نر.....	۶۷
باب ۹. هفتاد هفته.....	۶۸
باب ۱۰. فرشتگان ممالک.....	۷۱
باب ۱۱. پادشاهان شمال و پادشاهان جنوب.....	۷۲
باب ۱۲. زمان آخر یا روز بازپسین.....	۷۶
تقسیم‌بندی موضوعی کتاب دانیال نبی.....	۷۸
تاریخ نگارش کتاب دانیال نبی.....	۸۳
زبان‌شناسی کتاب دانیال نبی.....	۸۶
انواع بخش‌های کتاب دانیال نبی.....	۸۷
دوران‌های مذکور در کتاب دانیال نبی.....	۸۸
خلاصه نبوت‌های دانیال نبی.....	۹۰
ساختار ادبی کتاب دانیال نبی.....	۹۰
ادبیات مکاشفه‌ای کتاب دانیال.....	۹۳
دوران مسیحایی (پسر انسان) آمده در کتاب دانیال نبی.....	۱۰۲
حکومت مقدسان آمده در کتاب دانیال نبی.....	۱۱۳
رستاخیز مذکور در کتاب دانیال نبی.....	۱۱۴
ذوالقرنین (لوقرانییم) موجود در کتاب دانیال نبی.....	۱۱۷
کتاب دانیال نبی و کتاب‌های ساختگی یا آپوکریفایی (Apocryphal).....	۱۱۹
دانیال نبی در کتاب‌های ساختگی (مجعول العنوان).....	۱۲۲
غزل سه جوان (یا مناجات عزریا).....	۱۲۴
قصه سوسنه.....	۱۲۵
قصه بعل و اژدها.....	۱۲۶

فصل سوم - جایگاه دانیال نبی در اسلام	۱۲۹
شخصیت دانیال نبی در منابع اسلامی	۱۲۹
دانیال نبی قبل از اسارت بابلی	۱۳۴
دانیال نبی در اسارت بابلی	۱۳۵
دانیال نبی پس از اسارت بابلی	۱۳۷
نبوت و رؤیاها و قضاوت‌های دانیال نبی	۱۳۹
نبوت دانیال نبی	۱۳۹
دانیال نبی و تعبیر رؤیاها و خواب‌ها	۱۴۰
قضاوت‌های دانیال نبی	۱۴۲
کتاب دانیال نبی در منابع اسلامی	۱۴۴
محتوای کتاب دانیال نبی	۱۴۶
اعتبار کتاب دانیال نبی	۱۴۷
آرامگاه و اماکن منسوب به دانیال نبی	۱۴۹
جمع‌بندی	۱۵۵
پادشاهی خداوند در برابر پادشاهی شیطان	۱۵۷
الف) ماهیت هر کدام از پادشاهی‌ها	۱۵۷
ب) پیرامون هر کدام از پادشاهی‌ها	۱۵۸
کتاب دانیال نبی در کتاب مقدس	۱۵۹
تصاویر	۱۸۹
منابع و مآخذ	۲۰۱
منابع فارسی	۲۰۱
منابع لاتینی (غربی)	۲۰۸

پیش‌گفتار

این کتاب، نخستین اثر مستقل به زبان فارسی در حوزه ادیان تطبیقی است که بر پایه کهن‌ترین و معتبرترین منابع غربی - شرقی و یهودی - اسلامی به واکاوی جایگاه دانیال نبی از منظر دو دین بزرگ ابراهیمی یعنی اسلام و یهودیت و همچنین به فراز و نشیب مراحل زندگانی ایشان می‌پردازد. هرچند که دانیال نبی یکی از شخصیت‌های برجسته بنی اسرائیل به شمار می‌روند، اما مطالعات دقیق در مورد شخصیت ایشان در دست محققان وجود ندارد که نشان دهد، دقیقاً در چه زمانی می‌زیسته؟ خانواده ایشان چه کسانی بوده؟ و اینکه آیا ازدواج کرده و دارای فرزندان بوده‌اند یا خیر؟ همچنین نگارش دقیق و درست کتاب ایشان تاکنون محل اختلاف محققان است. اما از آنجاکه در روایات کتاب مقدس و کتب تواریخ اسلامی معلوم است، دانیال نبی پس از سقوط بابل در سال ۵۳۹ ق.م به دست یکی از پادشاهان پارسی، به شهر شوش، راه می‌یابد و پس از فوت در آنجا دفن می‌شوند و تاکنون این شهر با وجود مقبره زیبای ایشان، مقصد هزاران یهودی و حتی مسلمانان شده است؛ چراکه از زمان فتح ایران به دست مسلمانان در سال ۱۶ هجری تاکنون، علی‌رغم اختلاف محققان در مورد مکان دفن و آرامگاه دانیال نبی، نزد مسلمانان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

از آنجایی که در قرآن کریم نامی از حضرت دانیال نیامده، در سنت اسلامی شخصیت وی کم‌تر شناخته شده است. در واقع حتی در دین یهود نیز تصویر روشنی از حضرت دانیال وجود ندارد و زمان حیات این نبی را به دوره‌های

مختلف نسبت می‌دهند. از سوی دیگر در ایران و در شهر شوش مقبره‌ای به وی منسوب است که البته درباره این نسبت نیز شک و تردید فراوان وجود دارد. از این‌رو، پژوهش و تحقیق درباره این شخصیت ضروری به نظر می‌رسد و این کتاب شاید بتواند بخشی از این ابهامات را روشن کند. دانیال نبی در کتاب مقدس به‌عنوان یکی از پیامبران برجسته بنی‌اسرائیل نام‌برده می‌شود و در بخش عهد عتیق کتاب مقدس یهودیان کتابی به نام کتاب دانیال وجود دارد. کتاب دانیال در واقع به دوازده فصل تقسیم‌بندی شده است، شش فصل اول آن به حوادث زندگی ایشان و خواب‌هایی که تعبیر می‌کند اختصاص دارند و قسمت دیگر آن که از فصل هفتم شروع و تا بخش دوازدهم ادامه می‌یابد، به خواب‌ها و رؤیاهای دانیال نبی پرداخته شده است. در این کتاب بررسی خواهیم کرد که چگونه دانیال نبی در دربار به موقعیت حساسی دست یافته و چگونه با قضاوت‌های خود و تعبیر پیشامدها، صاحب تأثیری در دربار شده است. در میان عامه مسلمانان، این شخص بزرگوار را به‌عنوان چهره محبوب معرفی کرده‌اند. هرچند در کتاب قرآن نامی از ایشان به میان نیامده ولی در بیشتر کتب تواریخ اسلامی (منابع شرح زندگانی و اهل حدیث) به‌صورت متفاوت معرفی شده و در میان کتب غربی به‌خصوص در آثار خاورشناسان و دایره‌المعارف‌ها نیز فراوان مطرح شده است.

در این کتاب همچنین به توصیف زندگانی حضرت دانیال نبی در قبل و پس از اسارت بابل، روایت ماجرای چگونگی سرنگونی پادشاهی یهودیت در میان پیشگویی‌ها، انبیاء قبل از دانیال نبی و آن دسته از منابع تاریخی که درباره واقعه تاریخی اسارت بابل به‌دست حکومت بابل سخن آمده پرداخته شد و همچنین روایت داستان دانیال نبی و سه رفیق ایشان در کاخ سلطنتی و همچنین پیشگویی‌ها و رؤیاهای تعبیر شده توسط وی، فرشته و داستان زندانی و به چاه افکندن ایشان چه در حکومت بابل و چه در میان حکومت هخامنشی و تأثیر بسزای ایشان در هنگام رهایی از اسارت و قبل از آن، همین‌طور چگونگی رسیدن ایشان به مقامی عالی در دربار بابل و

هخامنشی، وآراء و احوال ایشان با استناد به منابع یهودی و اسلامی پرداخته خواهد شد.

این نوشتار شامل دو فصل اصلی است: فصل اول، به بررسی احوالات و ویژگی‌های دانیال نبی از نگاه یهودیت و فصل دوم، دانیال نبی از منظر اسلام و مسلمانان است. بخش دانیال نبی از نگاه یهودیت، شامل سه گفتار است. گفتار اول دربردارنده بحثی راجع به شخصیت‌شناسی ایشان بوده و سیر زندگانی دانیال نبی مورد بحث قرار خواهد گرفت. در گفتار دوم به‌طور خاص کتاب‌شناسی دانیال نبی موجود در کتاب مقدس (عهد عتیق) را ذکر و گزاره‌های آن از جمله: ابواب کتاب دانیال نبی و تقسیم‌بندی موضوعی کتاب، تاریخ نگارش و زبان کتاب دانیال نبی و انواع بخش‌های کتاب و دوران کتاب و خلاصه نبوت‌های آن حضرت و... را به‌طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهیم. گفتار سوم به شکل ادبی و محتوای کتاب دانیال نبی می‌پردازد و شرح بخش الف که خلاصه فصل (۱-۶) که همان قسمت اول کتاب دانیال نبی می‌شود و همچنین بخش ب که قسمت دوم کتاب دانیال نبی (فصول ۷ تا ۱۲) و شکل ادبی کتاب دانیال نبی و رستاخیز آمده در کتاب ایشان است، ارائه می‌گردد. در فصل دوم، بحث خود را به دانیال نبی از منظر اسلام معطوف کرده‌ایم. این بخش نیز دارای سه گفتار است. در گفتار اول شخصیت دانیال نبی در دوران مختلف از منظر محققان مسلمان از اینکه دوران کودکی ایشان و اسارت و زندگانی او در بابل و مهم‌ترین گزاره همان محل دفن ایشان و... ذکر شده است. گفتار دوم تحت عنوان «تاریخچه کتاب دانیال نبی»، دربردارنده بحثی در باب اعتبار و محتوا و منابع اسلامی و نقل آنان از این کتاب است و در گفتار سوم به اماکن منسوب به دانیال نبی و معرفی شهر شوش و چگونگی پیدا شدن تابوت دانیال نبی به روایت مسلمانان و همچنین به معرفی معماری شکل گنبد دانیال نبی در شوش و ذکر دیگر آرامگاه‌های منسوب به شخصیت ایشان در دیگر مکان‌ها پرداخته خواهد شد.

بخش عمده‌ای از این کتاب برگرفته از پایان‌نامه دوره کارشناسی نگارنده با موضوع «جایگاه دانیال نبی در اسلام و یهود» است که در بهمن ۱۳۹۶ دفاع شد. در طی نگارش این پایان‌نامه و پس از آن، لطف و محبت استادان دلسوزم همواره دستگیر قلم ناتوانم بوده است. از این‌رو از جناب استاد دکتر محمد جواد شمس مدیر گروه ادیان که این موضوع پژوهش را به‌عنوان نخستین اثر به زبان فارسی در حوزه ادیان تطبیقی معرفی کرده و استاد فرهیخته دکتر محمدرضا عدلی که با راهنمایی‌های ارزنده ایشان که وقت گرانبهایشان را صرف مطالعه این اثر نموده و از معایب آن کاستند و نیز سرکارخانم دکتر خداجویان که با نظرات و پیشنهادات و دقت نظر و نکته‌سنجی دقیق والایشان مرا راهنمایی کرده‌اند و همچنین از تمامی کسانی که در ترجمه برخی متون انگلیسی از جمله دوست گرامی ام‌آقای عماد فضلی عرب در نگارش این کتاب نقش داشته‌اند سپاسگزارم. سرانجام تشکر می‌کنم از انتشارات اندیشه احسان و آقای احسان برجی نوازی، مدیر مسئول انتشارات، که امکان چاپ و نشر این پژوهش را فراهم کرده‌اند. در پایان امیدوارم که خوانندگان ارجمند، نگارنده را از کاستی‌های این پژوهش مطلع کنند و از نظرات خود بی‌نصیب نگذارند.

محمد منابی^۱

اهواز، مهر ۱۳۹۷